

Előfizetési feltételek:

Table with subscription rates: Évre 16 frt, Félévre 8 frt, Negyedévre 4 frt, Havonként 1 frt.

Megjelenik minden nap, innap utáni napokat kivéve.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Mnostrutca a L. Bányai ház alatt.

MAGYAR POLGÁR. POLITIKAI NAPILAP.

Hirdetési díjak.

Ötször használt sor ára 6 kr. Bélyegdíj minden hirdetésnél 30 kr. Nagyobb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadó-hivatal.

Fiók kiadó hivatalok:

Tordán: Retezár és Harmathal. Décsen: Krémer Sámuel. Enyeden: Vokál János. Szamosújvárt: Császai testvérek. Kolozsvárt: Stein J. és Demjén L. M. Váshelyett: Wittich Józsefnél.

A „Magyar Polgár“ előfizetési feltételei.

Table with subscription rates: Egész évre 16 frt, Félévre 8 frt, Negyedévre 4 frt, Egy óra 1 frt 50 kr.

Hirdetéseket a legutjább áron elfogad A M. Polgár kiadóhivatala.

KOLOZSVÁR. JULIUS 24.

A „Kelet“ által demagogizált két nemzetgazdasági kérdés:

A dohány monopólium.

II.

A világegyetem minden polgárosult országa elfogadta azon nemzetgazdasági nagy elvet, hogy az ország bel-productumainak kivételét könnyítse s ha szükséges azoknak forgalomba hozatalát kedvezményekkel is elősegítse.

Austriában sok tekintetben követek a józan ész és elfogadott országglási elvekkel ellentétes irányt, s így nemzetgazdasági tekintetben is a legferdebb és legnevessebb irányelvek voltak főleg Magyarországot érdeklőleg fölállítva. Itt nem a volt a cél, hogy nyers terményeinket czélszerű és tetszetős feldolgozása által a világkereskedelem piacán kapóssá tegyük, hanem mindent elkövettek a hazai ipar elnyomására, sőt nyers terményeinket külföldre való szállítására elhibe is mindenféle akadályokat gördítettek.

Közösügyes kormányunk az osztrák absolut rendszeres minden közegeit átvette s azokkal azoknak badar elveit és nézeteit átültette ösi alkotmányunk romjain felett alkotott új alkotmány-parodiájába, s ez okon ama nemzetgazdasági non-sens-ok napjainkban teljes alkalmazásban virágosnak nálunk. Ennek legszembetűnőbb bizonyítékát éppen a „Kelet“ által demagogizált két nemzetgazdasági kérdés: a dohány egyedáruság és a só ár szolgáltatja.

Magyarország áldott talaja sok mindent dusbabban tenyész, mint continensünk más országai: gabnánk, borunk, kenderünk stb. már tájékozta ez iránt a külföldet; de mindezek felett állott és állhatna ma is a dohányunk, vagy is azon termelési czikk, mely a földművelőknek fűradalmas munkáját minden más felett legdusabban jutalmazza.

Uj „Erdélyi Múzeum.“

A modern népiskola legfőbb követelménye.

Irta Somkereki Miklós reform. pap. (Vége.)

Utolsó ohajom: A valódi buzgalmat jutalmak által gyujtsd fel. — Lelki szememmel látom miként rázzák némely olvasóm fejüket, kik azonnal megijednek, ha jutalomról hallanak. Ők alkalmasint a philantropok tévelygéseire, az érdemlajstromokra, aranykulcsokra, rendjelekre stb. gondolnak. De hát ki is akarja ezen jóakaró, de veszélyes reform emlékeit dicsérni! A kit jövőbeli nyereség buzdit figyelme szorgalom és munkásságra, az olyant állítólagos nevelője szánandó állapotba helyezte. Következései nem maradnak ki. A rendetlen felszűrés megtagul, mihelyt nincs inger, ilyen eljárásnak gyümölcsai lesznek ama fáradt, öns, blaszt természetek.

nagymennyiségű s jó minősége miatt nagyon keresett dohányt szállított külföldre. Most a midón vasutak s olcsó vízi közlekedés áll rendelkezésére, bizonynyára Magyarországnak roppant bevétele lehetne dohánya kivételéből. De Ausztria fennjelzett ferde felfogásából kiindulva sietett azt meggátolni és a dohány egyedáruság behozatala által lehetetlenné tenni; mely teremtett ugyan az absolutismusra előnyös hivatalnok tábor; de dohány-iparunk fejlődését gyökerében megfojtotta, mert a jóminőségű dohánytermetést már önmagában lehetlenné tette a felette szűkre szabott árszabály, melyen azt a termelő az államnak beszolgáltatni tartozott. A termelőket tehát nem a minőségre hanem a mennyiségre fordítottak figyelmet; de így se tudták az áldott anyaföldnek jó termékét teljesen falsificálni.

A magyar dohány ily megszorító viszonyok közt is tarthatta volna magát a külföldön. Neki mentek tehát s gyárakban addig főzték, füstölték, penésztették és rothasztották a jó magyar dohányt, míg abból egy élvezhetlen valamit állítottak elő; azaz, mit nem élvezhetett a külföld, de már nekünk, szegény osztrák páriáknak született magyaroknak mulhatlanul élveznünk kellett akár tetszett akár nem, mert az Ausztriának szép jövedelmet adott, s egyszerűen egy szaglár (fináncz) tábor fenntartásának szolgált alapul, mely a kémszerezt országglási elvű fogadott osztrák absolutismuskak igen becses szolgáltatásokat tett.

A mi nagylelkű közösügyes kormányunk a dohány egyedáruságot is az absolutismustól minden személyzetével át vette; a jó magyar dohányból most is éppen ugy csinálják a ganéjt, mint a német világban a különbség csak az, hogy a szaglár kaputját kisorozták, s a fővegen a kétféjű sas helyébe magyar czimert tesznek. Tehát a külszín magyar, de a lényeg az absolut-osztrák, azaz absolut-roz.

Mindenki tudja, hogy a dohány egyedáruság mennyire népszerűtlen Magyarországon s mily roppantul terhelo a szegény népre, mely az élvezhetlenül roz dohányért évi keresményének igen nagy részét kénytelen oda adni; mert például nálunk a székelyföldön egy béresnek évi pénzfizetése (élelem és ruházaton felül) 25—30 frt. Munkás embernek egy héten körül-belül elfogy egy font dohányra, a minek kicsiben (minute) Kolozsvárt 40, távolabb 44 kr. az ára, és így Kolozsvárt 21 frt 20 kr. Székelyföldön 23 frt 32 krt költ a szegény munkás évenként pipájára, tehát verejtékes munkájának csaknem egész évi díját adja oda most, holott ha a dohány termelés szabad lenne, mindenki a kertszőlőjében termelne annyit, a mennyi saját szükségletére elegendős, s megmaradt pénzét vagyoni gyarapítására, s jövőjének biztosítására fordíthatná, míg most a dohány egyedáruság miatt egész élete szomorú tengődés.

De ha a kérdést nemcsak humanitási, hanem az államéletben, még fontosabb közérdeklőségi és nemzetgazdasági szempontból vesszük fel, a dohány egyedáruságnak mely sokkal károsabb mondhatnánk gyászos következményei tünnek fel; gyászos, mert a népet lopva termelésre, dugarúságra, csempészetre, a törvény kijátszására szoktatja, s így a törvények tiszteletét ássa alá és a közérkölséget méltelyezi meg, de káros nemzetgazdasági tekintetből is, mert a földművelőkre igen nagy nyeresémet nyújt dohánytermelésnek kis körre szorította gazdaságunkat fosztja meg legbiztosabb alapjától s annak egyedárus kormányi kezelése külföldi dohány kereskedésünket teszi tönkre, a mi idegen tőkét hozna hazánkba, s ez által az államnak is közvetve bizonynyal legalább is oly kárt okoz, mint a mennyi tiszta jövedelmet az egyedáruság behoz.

Az országgyűlési ellenzék ezért már négy éven át szorgalmazta a dohány egyedáruság eltörlését; de pénzügyminisztereink mindig fennhangon mondák el, hogy az állam az abból bejövö jövedelmet nem nélkülözheti.

Egy oly férfi, kinek homlokára az örökös mogorvaság van írva, kinek a legjobb magaviseletre is csak a száraz „jó“-ja van, legyen inkább rendő szolga, mint tanító. Mint csüngnek a gyermeki tekintetek a tanítón, mint szorongnak itéletén, mely rájuk néve valóságos istenitélet! S ha a tanító barátságos szava hangzik fülökbe, ha látják meglegedétt mosolyát, ha az örömet minden vonásáról leolvashatják: mennyire később az akarat s kedvökkel mennyire felhevít! Egy ily nyájasan intó és felderítő tanító, mert a dicsőretnek mindig figyelmettest is kell magában zárni, a mint Beneke mondja, a gyermek előtt védganyal lesz s akkor is örökdió fölötté, ha az iskola falait elhagyta. E dicsőret mellett a kisebb jutalmak egész sereg áll rendelkezésre. Számtalan óra van. A tanító azt mondja: ki magát kitünteti, annak szabad lesz feladatokat mondani. A gyermek egész lelkesedéssel csüngnek rajta, és e jutalom, mely a dologgal, a gyermek haladásával szoros összefügg, általában csak használhat. Rég meg czáfolt tévelygés azt hinni, hogy ezáltal az idő vész el. Valóban időt kell vesztetünk ily eljárás mellett, hogy időt nyerjünk. „Azért van ott a tanító“ — mondotta egykor egy igazgató a tanítónak, ki hasonlólag kis leányokkal példaként mondatott. Tehát a tanító arra való, hogy a gyermekekből mozdonyokat csináljon, hogy mindig és mindig járni tanítsa őket? Nem, a tanító arra való, hogy a gyermekeket gondolat-beszédben járatoskóvá s az illető tantárgyért lelkesítővé tegye. Ezt pedig elérni azáltal, ha a gyermektől megkivánja, hogy magok tegyenek kérdéseket, legyenek ezek bár a számtalan, földrajz, történet vagy természettudományból kérdések. Egyébiránt vannak még oly egészen ártatlan jutalmak, melyek a feladatokra néve talán nevelésesek, de a gyermeki kedélyre annál befolyásosabbak. Leány gyermekeket tanítottam egykor írni, egy volt köztök olyan, ki igen rozslu írt s úgy látszott, hogy semmi által

külözheti. Ilyenkor az ellenzék közvetítő módokról gondoskodott, melyszerint az, az állam károsítása nélkül legyen eltörlhető, nevezetesen a mult évi költségvetés alkalmával Möricz képviselő részletesen kiszámította és kétségtelen adatokkal bebizonyította, hogy a dohány-monopóliumból bejövö tiszta jövedelem, nem 11 millió, hanem csak 7—8 millió (mivel a miniszter ur a kezelési roppant töké kamatait elfeledte volt leszámitani), kimutatottt akkor az is, hogy az akár a termelési területre, akár a pipázókra, akár az adózókra (mely esetben 50 kr esnek egy főre) felosztva oly csekélység jön egyre-egyre, hogy azt mindenki még a nem pipás is örömet fizetné edes övének vagy rokonainak kényelméért, s főleg ezen fontos nemzetgazdasági kérdés előnyös elintézéséért.

Fájdalom kormányunk mindezen módozatokat visszautasította, mivel a monopólium fenntartásának valódi okát bevallani vagy nem merete, vagy szégyellte. Valódi ok ugyanis az, hogy az osztrák absolutismustól átvett szaglár tábor, a mely még a miniszter kimutatása szerint is monopóliumával 20 milliót emészt évenként fel, (mivel a brutto bevétel 32 millió) elbocsátani nincsen hatalmában, s nem törülhetne el; másodszor azért, mert, ha Magyarország jó dohányt hozna a piacra, akkor Ausztria ganéjdohányát senki se venné meg nem csak nálunk, hanem Ausztriában sem, honnan a magyar dohányt jogosan kiszorítani nem lehetne, s így Magyarország a nemzetet vérg boszontó, a szegényebb néposztályt minden keresményéből kifogató, elerkölcstelenítő s országunkat nagy kiviteli kereskedésről elzáró dohánymonopólium leginkább csak azért tartatik fenn, hogy Ausztria hainburgi dohánygyára meg ne bukják, s hogy mintegy 10,000 német szagláról meg ne menekülhesen Magyarország. Fenntartatik tehát idegen érdekéért, melyeknek hazánk nagyon is vitális érdekei alárendelhetnek.

Programmbeszédelemben törvénytelennek mondtam a dohánymonopóliumot, mert alkotmányos fogalmak szerint az, a mit a törvényhozás nem szentesít, törvénytelen; már pedig kormányunk még csak ajánlatba nem merete soha a dohánymonopólium törvényesítését hozni, sőt mikor még jobb indulat visellett, maga is kimondotta eltörlésének szükségességét, azt mindig csak ideiglenesen egy évre szavaztatta meg kézséges mamelukjaival, és így ön maga is elismerte annak kivételességét, tehát törvényteleniségét.

Im itt röviden — a mennyire egy hírlapi czikk korlátozt tere megengedi — ki van fejtve a dohánymonopólium oly fontos érdekek által kiváltott lételének szükségessége. Azt hiszem, hogy az itt érintettek sokkal lényegesebb érvek, mint a fentartása mellett felhozhatók. Az országgyűlési ellenzék csaknem minden tagja hangsúlyozta ezen országsegenyítő, néperkölcstelenítő intézmény eltörlésének szükségességét, s így egy olyan ténynek felemlítése, mit egy nagy országos párt vall, s amit az uralkodó párt sem tagad, az demagogia nem lehet.

Orbán Balázs.

Táviratok a külföldről.

Bécs, jul. 22. Beust ma este osztályfőnöke Hoffman és Vraniczany kíséretében Karinthián keresztül Gasteinba utazik.

Páris, jul. 22. A Débats szerint a német megszálló hadak mielőbbi eltávolítása mind Franciaia, mind Németországra néve szükséges, mivel a németek jelenléte Franciaországban csak az ellenségesség őrzületét növeli a két birodalom közt.

Madrid, jul. 22. Serrano egy programmot nyújtott be a királynak egy új kabinet felállítására

nem javítható. Ekkor azt a szokást hoztam be, hogy a ki szépen hibátlanul ír, nevét csillaggal tüntettem ki; s midőn figyelmeztetém, hogy ez ránéve nem elérhető, az a kit semmi más eszköz által nem javíthatam, a csillagutáni vágy egészen megtette hatását. Meglehet, hogy ezáltal a philantropok közelebe értem; de éppen csak közelebe és ez semmit sem ért. A philantropok eljárásaiban jó mag volt eljertve, de ez, sajnos, a tulhajtások által chromlott. Honor alit artes — ez a régi mondat főleg a gyermekekre talál; ki az önképzési ösztönt ébreszteni akarja, annak birnia kell az öröm, dicsőret, tisztelet és kitüntetés bőségszáravával, mit növedeikre néha kiöntson. Szomorú volna, ha ez az egyetlen volna; de ha ez az előbbiekhöz járul, bizonyára befolyása áldásos lesz s gyümölcsöket termend évről évre.

Még sorozhatnánk néhányat óhajtasainkhoz, mint pld. az önképző iskolák alkotása, a szülők tevékenysége, a confirmálandó ifjuság tanulmánya feletti örködés, a felnőt ifjuság javára ezeltölt egyesületi intézményeket; de ezzel kitűzött célunkon tul lépnek s azon tőre lépnek, mely nem a népiskolához tartozik többé. Bár tudjuk, hogy a titkot, az ifjuság önképzési ösztönéhez még nem egészen sikerült lelepleznünk, de meg vagyunk győződve, hogy annak megalapítására az ösztönt megadtuk. A mi után vizsgálódtunk, az nemes ezél volt, az összehordott kövekre építsenek tovább mások, hogy a mű teljes legyen. Az önképzési ösztön felélesztése az ifjuságunk korszerű mű, oly mű, melyre egész erejét kell fordítani a népiskolának. Mert ha igaz az, mit egykor a tanítók barátja mondott, hogy: a tanító korának uralkodója és hatalmasabb mint a tábornok katonái előtt, akkor mindenek előtt követelnünk kell tőle, hogy az ifjuságot munkás-néppé képezze. Nem a mit tanul az ember az iskola által, hanem a mivé lesz, az

a midőn egyszersmind a jelenleginek elbocsátását kérte. A király még nem válaszolt.

Berlin, jul. 22. A császár rendelete értelmében az Eure, Alsó-Szajna és Szajna departementokban fekvő első hadtest és első hadosztály haladéktalanul megkezdí a kivonulást Franciaországból.

Páris, jul. 22. Guibert toursi érsek véglegesen kinevezetett Darboy helyére.

Páris, jul. 22. A haditörvényészek Versaillesban jövö hétfőn mulhatatlanul megkezdí a commune tagjai ellen a vizsgálatot.

Páris, jul. 22. Rouher itten van, sőt az is hirlik, hogy ő tőle eredtek volna azon czikkok, a melyek közelebb a France-ban Puyyer-Quertier pénzügyi tervei ellen megjelentek.

Flórencz, jul. 22. Hirlik, hogy a francia kormány sajtóért szándékozik indítani az itteni „Internationale“ cz. lap ellen a Thiersnek tulajdonított levél közlése miatt.

Versailles, jul. 22. A hadcsapatok a satoryi táborból a nagy hőség folytán, melynek több katonára esett áldozatául, — kénytelenek voltak Párisba vonulni.

Fővárosi levelek.

LXVII.

Bécs, jul. 21. 1871.

Kedves barátom! E sorokat, mint mondani szokták a „tuló másik“ birodalom fővárosából írom, hova akkor jöttem föl delegatusnak, mikor a delegatio már végképen elszlott. Nem is találtam itt a magyarok közül más, mint egy pár consortialis embert, kiket még az üzlet tart ide fenn pár napig.

Különben Bécs legnevezetesebb újdonsága Goluchowszky lengyel kormányzóvá kinevezetése melylyel a lengyel kívánalmakat kívánta Hohenwarth kielégíteni.

Csakhogy mindaz a lengyeleknek igen kevés. Ők mindent kívülről akarnek megnyerni arra néve, hogy egy Isten tudja mikor föltámasztandó Lengyelországnak kovászúal szolgálhassanak.

Hihetőleg arra számítanak, hogy a három osztozó birodalom versenyezni fog egymással a fölött, hogy melyik adjon több autonóm szabadságot nekik; vagy talán épen megfordítva, csakis egyedül Austriát tartják arra hivatottnak, hogy merész álmaknak tápanyagul szolgáljon. Ez utóbbi hihető? Csakhogy nagy kérdés, minő jövőre lenne annak is?

Poroszország Posent egészen megnémétesítette. Oroszország pedig a szegény lengyelek annyit izben levereése után, mindannyiszor vadabb és borzasztóbb eszközt alkalmazott, a lengyel nemzeti érzelem, sőt nemzet kiirtására.

Ezek szerint, ha a végzet valami szerencsés esélyt nem ad, Európa, az új Európa csakugyan megérheti, hogy igaz sokat hibázott, de jobb sorsra érdemes szerencsétlen nemzet, itt orra előtt fog tökéletes vegytani uton diluáltatni és szétozslani, hogy nyoma is alig lesz többé.

Szomorú jövő? És mi egyáltalába nem csodálkozunk rajta, ha egy honserető hazának gyermekei azon eszmében nem tudnak megnyugodni. Belülről kezdjük; a tetszalottnál is az életnek először a sziv dobbanásoknál kell jelentkeznie.

Különben a delegatio, mint irtam szétozslott, mégpedig egy furcsa bár nem egészen új mivelettel, melynek ha czimet akarnek adni, „politikai Gschäft“-nek, országos üzletnek mondanám.

Az egyik félnek, például az osztráknak van valami gyöngéd óhajása, pár milliónyi értékű; lehet hogy az óhajás épen ellentétes Magyarország érde-

által marad fódolognak. S ha az iskola által az önképzésre felhevült szellem válik belőle, akkor véglegellettéig áldani fogja azt, mert a hanyatlás és eltomplás ellen a legjobb büveirelyét töle nyerte.

Az ember szerencséje addig áll fenn, míg él benne az előrehaladó munkásság szikrája. Az önképzési ösztön az ember legdicsőbb koronája. Csak ezzel juthat el a tudomány és művészet templomába, ezzel ér el a képzettség egyik fokát a másik után, evvel szerzi meg az életben azt az önállóságot, mely egy valódi férfinak ismertető jele, evvel építi meg a hidat szerencséjéhez. Ez egyszersmind biztos fegyvere a fiatal embernek. Hic murus, aeneus esto, mondhatnók a nagy Horáccal, igen az önképzésben kell a fiatal embernek birni azon köfált, mely védi őt a közönséges kisértekek megtámadásaitól, ez a nemes buzgalom fogja elvonni minden közönségestől, s ez fogja neki megszerezni mind azt, a mi szép, nagy és dicső. És mily öröm, mily boldogság forrása az önképzési ösztön! Hisz minden ujjában kivított siker a munkásság megdicsőülése, hisz a visszapillantás egy küzdelemben elföltött életre oly magasztos, hogy az ember elmondhatja: szegény az, ki nem élvezheti a multnak ily pillanatait. S vajjon nem inkább égetőbb, mondhatni szentebb az önképzési ösztön felélesztésének ösztöne egy oly időben, mely, mint a miénk is nagyobb részint a materialismusha sülyedve, egy nemes törekvés fölébe a nemtelen speculatiókat helyezi? Bizonyosan! A kisszerű és közönséges időszellem kötelkeiből a fiatal ember csak szellemének emelkedettsége által menekülhet; evvel felgyereve kerülheti ki a morális halált. Az élet küzdelem, a küzdelem élet! Bár tenne meg azért a népiskola, mindent hogy az ifjuság a törekvés a küzdelem e koronáját megörizze!

